XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR
Volume 04, Issue 10, 2026
UDK 332.1:364.662

KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHDA HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHIYATI VA MAHALLIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH MEXANIZMLARI

Abdurahimov Sarvar Nasrilloyevich
Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot, o`rmonchilik va veterinariya fakulteti Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrasi assistenti
https://orcid.org/0009-0001-9884-6164
abdurahimovsarvar715@gmail.com

Annotatsiya. Tezisda O‘zbekiston hududlarida kambag‘allik darajasining 2024–2025-yillardagi o‘zgarishi rasmiy statistik ma’lumotlar asosida qiyosiy tahlil qilindi. Hududlarning ishlab chiqarish ixtisoslashuvi, mehnat resurslari, infratuzilmasi va mahalliy tadbirkorlik salohiyatidan samarali foydalanish orqali aholi daromadlarini oshirish yo‘llari asoslandi. Surxondaryo viloyati misolida mahalla darajasidagi loyihalarni tanlash va ularning natijadorligini baholashga oid amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: kambag‘allik, mintaqaviy iqtisodiyot, mahalliy resurslar, bandlik, daromad, hududiy tafovut, tadbirkorlik, Surxondaryo.

Аннотация. В тезисе на основе официальной статистики проведён сравнительный анализ изменения уровня бедности в регионах Узбекистана за 2024–2025 годы. Обоснованы подходы к повышению доходов населения посредством использования производственной специализации, трудового потенциала, инфраструктуры и местного предпринимательства. На примере Сурхандарьинской области предложены практические меры по отбору проектов на уровне махалли и оценке их результатов.

Ключевые слова: бедность, региональная экономика, местные ресурсы, занятость, доходы, региональные различия, предпринимательство, Сурхандарья.

Abstract. This paper compares changes in poverty rates across Uzbekistan’s regions in 2024–2025 using official statistics. It examines how regional specialization, labor resources, infrastructure, and local entrepreneurship can support sustainable household income growth. With a focus on Surkhandarya region, it proposes practical approaches to selecting community-level projects and assessing their outcomes.

Keywords: poverty, regional economy, local resources, employment, income, regional disparities, entrepreneurship, Surkhandarya.

Kirish

Kambag‘allikni kamaytirishda yagona iqtisodiy siyosatning o‘zi yetarli emas: har bir hududning mehnat bozori, tabiiy resurslari, logistika imkoniyatlari va aholi ko‘nikmalari turlicha. Shuning uchun hududiy siyosatning asosiy vazifasi ijtimoiy yordamni tadbirkorlik, kasbga tayyorlash va barqaror ish o‘rinlari bilan uzviy bog‘lashdan iborat. Ayniqsa, qishloq hududlarida mavsumiy bandlik, bozorlar bilan bog‘lanishning zaifligi va qo‘shilgan qiymatning pastligi daromadlar o‘sishini cheklashi mumkin.

Mazkur tezisning maqsadi — hududlar kesimidagi kambag‘allik dinamikasini taqqoslash hamda Surxondaryo sharoitiga mos, mahalliy resurslarga tayanuvchi iqtisodiy mexanizmlarni taklif etish. Tadqiqotda rasmiy statistik qatorlarni qiyoslash, foiz punktdagi o‘zgarishni hisoblash va hududiy ixtisoslashuvga asoslangan sifat tahlili usullaridan foydalanildi. Keltirilgan statistik ko‘rsatkichlar kuzatilgan natijalar, tavsiyalar esa tadqiqotchi tomonidan ishlab chiqilgan takliflar hisoblanadi.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining SIAT ma’lumotlariga ko‘ra, mamlakatda kambag‘allik darajasi 2021-yildagi 17,0 foizdan 2025-yilda 5,8 foizgacha pasaygan. 2024–2025-yillarda pasayish 3,1 foiz punktni tashkil etgan. Bu milliy ko‘rsatkich ijobiy tendensiyani aks ettirsa-da, hududlar o‘rtasida natijalar bir xil emas. 2025-yilda Xorazmda 6,7 foiz, Qoraqalpog‘istonda 6,6 foiz, Qashqadaryoda 6,5 foiz qayd etilgan bo‘lsa, Toshkent shahrida 3,5 foiz, Navoiyda 4,2 foiz bo‘lgan (Milliy statistika qo‘mitasi, 2025).

1-jadval. Ayrim hududlarda kambag‘allik darajasi dinamikasi, %

Hudud	2024	2025	O‘zgarish, f.p.
O‘zbekiston	8,9	5,8	−3,1
Surxondaryo	9,3	6,1	−3,2
Qashqadaryo	9,6	6,5	−3,1
Xorazm	11,9	6,7	−5,2
Jizzax	11,8	5,8	−6,0
Sirdaryo	11,3	6,2	−5,1
Navoiy	5,7	4,2	−1,5

Toshkent shahri	7,3	3,5	−3,8

Manba: Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT, “Kambag‘allik darajasi” ma’lumotlari asosida tuzildi. O‘zgarish muallif tomonidan foiz punktda hisoblangan.

Jadval Surxondaryoda kambag‘allik darajasi 3,2 foiz punktga pasayganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, uning 2025-yildagi 6,1 foizlik ko‘rsatkichi respublika o‘rtacha darajasidan 0,3 foiz punkt yuqoridir. Demak, hududda umumiy iqtisodiy faollikni oshirish bilan birga, kam daromadli oilalarning haqiqiy ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish zanjirlariga qo‘shilishiga alohida e’tibor zarur. Hududlar o‘rtasidagi farqni faqat resurs ajratilishi bilan izohlash noto‘g‘ri: loyiha sifati, kasbiy tayyorgarlik va sotuv kanallari ham hal qiluvchi ahamiyatga ega.

2025-yil yakunida mamlakat bo‘yicha kambag‘allik 5,8 foizni tashkil etgani, 302 ming oila kambag‘allik holatidan chiqarilgani hukumat axborotida qayd etilgan. Shaharlarda kambag‘allik darajasi 5,2 foiz, qishloqlarda esa 6,4 foiz bo‘lgani qishloq joylarida daromad manbalarini diversifikatsiya qilish zarurligini ko‘rsatadi (O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi, 2026). Mazkur tafovutning o‘zi sabab–oqibat munosabatini isbotlamaydi, lekin hududiy dasturlar uchun muhim yo‘nalishni belgilaydi.

Surxondaryo viloyatida mahalliy resurslarga asoslangan uchta bir-birini to‘ldiruvchi yo‘nalish istiqbolli hisoblanadi. Birinchisi, meva-sabzavotchilik, bog‘dorchilik va chorvachilik mahsulotlarini qayta ishlash, saralash, qadoqlash hamda sovuq zanjir logistikasini kengaytirishdir. Ikkinchisi, xizmatlar sohasida — ta’mirlash, turizmga yondosh servis, transport va maishiy xizmatlarda — kichik korxonalar uchun doimiy buyurtmalar bozorini yaratishdir. Uchinchisi, tikuvchilik va boshqa uy mehnati shakllarini yirik xaridorlar va elektron savdo kanallari bilan bog‘lashdan iborat. Ushbu yo‘nalishlar loyiha sifatida taklif etilmoqda; ularning iqtisodiy natijadorligi tuman darajasidagi bozor tadqiqotlari bilan alohida tasdiqlanishi kerak.

Amaliy mexanizm mahalla kesimida resurslar va ehtiyojlarni birgalikda xaritalashdan boshlanishi lozim. Potensial ishtirokchilarning ko‘nikmalari, yer yoki ishlab chiqarish vositalari, transportga yaqinligi va xaridorlar bilan aloqasi baholanadi. Shundan keyin kredit yoki subsidiya shunchaki ajratilmaydi, balki sotuv shartnomasi, qisqa kasbiy tayyorgarlik va maslahat xizmati bilan bir paketda taqdim etiladi. Natijadorlikni esa berilgan mablag‘ yoki ochilgan korxonalar soni bilangina emas, balki olti va o‘n ikki oydan keyin saqlanib qolgan ish o‘rinlari, sof daromad o‘sishi va kambag‘allikka qaytish ulushi bilan o‘lchash kerak.

2-jadval. Hududiy dastur natijadorligini baholash uchun tavsiya etiladigan indikatorlar

Indikator	O‘lchov	Baholash davri
Barqaror bandlik	6/12 oy saqlangan ish o‘rinlari soni	Har chorak
Daromad dinamikasi	Oila real daromadining % o‘zgarishi	6 va 12 oy
Bozorga kirish	Doimiy xaridorli loyiha ulushi, %	Har yarim yil
Qayta kambag‘allashish	Mezondan pastga qaytgan oilalar, %	12 oy

Manba: muallifning metodik takliflari; jadvaldagi indikatorlar kuzatilgan statistik natijalar emas.

2026-yil 5-fevraldagi PQ-49-son qarorda 2026-yil uchun mamlakat bo‘yicha kambag‘allik darajasini 2,8 foizga, Surxondaryoda ham 2,8 foizga tushirish maqsadi belgilangan. Bu ko‘rsatkichlarni 2026-yilning erishilgan yakuniy natijasi sifatida talqin qilish mumkin emas. Belgilangan maqsadlarga yaqinlashishda hududiy dasturlarni qat’iy monitoring asosida qayta ko‘rib borish muhim (O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2026).

Xulosa

2024–2025-yillardagi rasmiy ma’lumotlar O‘zbekistonda kambag‘allik darajasi izchil pasayganini, biroq hududlar kesimida tafovut saqlanayotganini ko‘rsatadi. Surxondaryoda 2025-yilda 6,1 foizlik daraja qayd etilgani ijobiy siljish bilan birga qo‘shimcha maqsadli choralar zarurligini ham anglatadi. Kambag‘allikni barqaror qisqartirish uchun mahalliy resurslarni ish o‘rinlariga aylantirish, kichik ishlab chiqaruvchilarni qiymat zanjirlariga ulash, kasbiy tayyorgarlikni real talab bilan bog‘lash va natijani oilaning barqaror daromadi orqali baholash zarur. Moliyalashtirishning o‘zi emas, balki mahsulot yoki xizmatga bo‘lgan talab, boshqaruv sifati va keyingi monitoring dastur samaradorligini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. (2025). Kambag‘allik darajasi (SIAT, ko‘rsatkich 2.03.01.0042). https://siat.stat.uz/data/3495/

2. O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi. (2026, 2-yanvar). 2025-yil yakunlari: 302 ming oila kambag‘allikdan chiqdi. https://gov.uz/oz/mj/news/view/142157

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2026, 5-fevral). 2026-yilda hududlarni yangicha yondashuvlar asosida rivojlantirish orqali aholi daromadini oshirish, barqaror ish o‘rinlarini yaratish hamda kambag‘allikni qisqartirish chora-tadbirlari to‘g‘risida (PQ-49-son qaror). https://lex.uz/acts/-8038302

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi axborot xizmati. (2026, 4-sentabr). Kambag‘allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirish bo‘yicha ishlar yangicha tashkil etiladi. https://gov.uz/oz/news/view/214775